

Joana Colom Llach

(Garrigàs, 1899 - Pau (França), 1997)

Nascuda a finals del segle XIX a Garrigàs, un poble de l'Alt Empordà d'uns 700 habitants. D'una família de pagès amb 5 germans, va estudiar per mestra a l'Escola Normal Femenina de Girona el 1914, l'any que el Ministeri d'Instrucció Pública creà les Escoles Normals Superiors, masculina i femenina, de Girona. La de noies es va establir provisionalment al carrer de Bellmirall, número 3. Aquest mateix any s'imposà un nou pla d'estudis que eliminava la diferència entre mestre d'escola elemental i d'escola superior. S'establí com a titulació única la de Mestre de Primera Ensenyança. Per cursar la carrera calia superar un examen d'ingrés i tenir fets 14 anys. Els estudis duraven quatre anys amb una revàlida final. Aquest pla d'estudis comportava millores respecte als anteriors.

Entrevistada ja jubilada recordava que *el tiempo que pasé en la Escuela Normal cambió bastante mi mentalidad porque no teníamos más que hacer que estudiar y a nosotros nos gustaba. (...) Otra cosa que contribuyó a cambiar mi mentalidad fue el ambiente entre los profesores que eran jóvenes. Tuvimos unos cuantos que se habían formado con Giner de los Ríos y estaban llenos de este afán de mejorar, de reformar una escuela que era anacrónica, rutinaria. Entre ellas estaban Pepita y Elisa Úriz.*

Les seves primeres pràctiques varen ser d'auxiliar de Carmen Auguet. Després exercí a Maials (el Segrià) entre el 1924 i 1927, al Ràfol de Salem (València) entre 1927 i 1931, i a Barcelona, a les escoles del Patronat Escolar, des del 1931 fins el 1939, que va anar a l'exili. Tenia un germà mestre, en Ramon, que també es va exiliar.

La primera escola on va treballar a Barcelona va ser a Can Tunis, una barriada on la majoria eren castellans. Hi va estar dos anys i després fou traslladada a una altra escola del Patronat, l'escola Francesc Macià, on va romandre fins el 26 de gener del 1939

A Barcelona, la seva activitat no era estrictament docent. El 1934 va viatjar a París per participar com a delegada del Socors Roig al Congrés Mundial de Dones. I l'any següent, 1935, va anar a la Unió Soviètica juntament amb la Pepita Úriz, ambdues representant la Federació Espanyola de Treballadors de l'Ensenyament (FETE).

El 1939 la Joana primer marxarà a França i tot seguit a la URSS, on va fer de mestra entre els refugiats espanyols fins el 1947. Membre del PSUC, va arribar-hi amb la seva filla Vera, que havia nascut el 1936. El seu marit, Hilari Arlandis, havia mort en els bombardejos de Figueres el febrer del 1939. La Vera recorda la sortida de França amb aquestes paraules:

Entonces [la seva mare] estuvo buscando un barco, y había barcos que iban a Méjico y otros que iban a la URSS. Y el primer barco que se presentó que era a principios de mayo de 1939 era un barco que se iba a la URSS. Van salir de Le Havre i van desembarcar a Leningrad, on els espanyols refugiats eren ben rebuts.

Inicialment la Joana es va establir a Kharkiv, a Ucraïna. Vivia amb una comunitat de mestres i nens procedents d'Espanya, la majoria bascos. Amb l'esclat de la Segona Guerra Mundial la situació canvià, i el grup de mestres (una dotzena) varen haver de traslladar-se diferents vegades per la situació bèl·lica. Sempre

anaven plegats. Feien classes a uns vint-i-cinc alumnes, les classes les feien en espanyol i tenien dues hores al dia d'aprenentatge del rus. La seva feina estava controlada per inspectors russos, fet que no agradava al grup de mestres. A mesura que passava el temps i ja amb la guerra acabada, la Joana va començar a fer gestions per sortir de la URSS.

El 1947 les gestions es concretaren. Moscou, Praga, París fou l'itinerari. Tornà a França amb Vera, la filla. Ben aviat va trobar feina però pas de mestra. Havia de netejar una escola privada de nens. Políticament continuà com a membre del partit comunista espanyol i francès. No hi havia manera de trobar una feina relacionada amb l'educació.

Dos anys més tard, el 1949, li aconseguiren una feina a Pau, als Pirineus Atlàntics. Quin canvi! Del nord al sud de França. I encara que lluny de casa seva, hi eren molt més a prop! La Joana no havia vist els familiars des de la sortida cap a l'exili, i la Vera, la filla, encara no els coneixia.

Finalment la Joana va trobar de nou feina com a mestra, va exercir de professora a una escola Normal ensenyant espanyol a futures mestres. La Vera, per la seva part, va poder estudiar el batxillerat en un institut de la ciutat.

Amb els pas dels anys van començar a venir a visitar els familiars de l'Empordà.

Salomó Marquès i Sureda

Text elaborat per a l'exposició "De la República a l'exili: els camins de les mestres" a la Biblioteca del Campus Barri Vell de la Universitat de Girona del 07/03/2023 al 23/06/2023.

Més informació a DUGiDocs: <https://dugi-doc.udg.edu/handle/10256/22658>